

Alex. Ștefănescu (n. 6 noiembrie, 1947, Lugoj) este critic și istoric literar, prozator, dramaturg, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1977). Licențiat al Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1970). Între 1971-1989 lucrează succesiv în redacțiile publicațiilor: *Tomis*, *SLAST*, *România liberă*, *Magazin*. Din 1990, redactor la *România literară*. Între 1995-2010, redactor-șef al acestei prestigioase reviste. Realizator de emisiuni culturale: *Un metru cub de cultură* (Realitatea TV, 2004-2005); *Istoria literaturii române contemporane povestită de Alex. Ștefănescu* (TVR Cultural, 2007-2009); *Tichia de mărgăritar* (TVR Cultural, 2009); *Iluminatul public* (TVR Cultural, 2011-2012); *Pagini despre satul românesc* (TRINITAS TV, 2019) și *Lecția de literatură* (TRINITAS TV, 2020).

Cărți: *Preludiu* (Ed. Cartea Românească, 1977); *Jurnal de critic* (Ed. Cartea Românească, 1980); *Tudor Arghezi interpretat de...* (Ed. Eminescu, 1981); *Între da și nu* (Ed. Cartea Românească, 1982); *Dialog în bibliotecă* (Ed. Eminescu, 1984); *Introducere în opera lui Nichita Stănescu* (Ed. Minerva, 1986); *Prim-plan. 35 de profiluri de scriitori români contemporani* (Ed. Eminescu, 1987); *Gheața din calorifere și gheața din whisky. Jurnal politic, 1990-1995* (Institutul European Iași, 1996); *Întâmplări* (Institutul European Iași, 2000); *Ceva care seamănă cu literatura* (Chișinău, Ed. Știința, 2003); *Melania și ceilalți* (2004); *Jurnal secret* (Ed. Corint, 2005); *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000* (Ed. Mașina de scris, 2005, lucrare premiată de Uniunea Scriitorilor și de Academia Română); *Jurnal secret. Noi dezvăluiri* (Ed. Corint, 2007); *Cum te poți rata ca scriitor. Câteva metode sigure și 250 de cărți proaste* (Ed. Humanitas, 2009); *Jurnal secret. Dezvăluiri complete. 2003-2009* (Ed. Corint, 2009, 2010); *Bărbat adormit în fotoliu. Întâmplări. Viniete de Florin Ștefănescu* (Ed. Curtea Veche, 2010, 2011); *Cum se fabrică o emoție* (Ed. Ideea Europeană, 2010); *Cum e să fii femeie?* (2012); *Texte care n-au folosit la nimic* (Ed. All, 2014); *Un scriitor, doi scriitori* (Ed. All, 2014); *Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura!* (Ed. Curtea Veche, 2014); *Jurnal secret. Serie nouă* (2016); *Eminescu, poem cu poem. Antumele* (Ed. All, 2017); *Eminescu, poem cu poem. Postumele* (Ed. All, 2019).

Alex. Ștefănescu

PAGINI DESPRE SATUL ROMÂNESC

Cu o prefață semnată
de Acad. Ioan-Aurel POP,
Președintele Academiei Române

CUPRINS

<i>Prefață</i>	
Acad. Ioan-Aurel POP	5
<i>Notă asupra ediției</i>	7
MIORIȚA	9
SERILE DE TOAMNĂ LA ȚARĂ de Alecu Cantacuzino	15
SECERIȘUL de Vasile Alecsandri	19
SARA PE DEAL de Mihai Eminescu	23
AMINTIRI DIN COPILĂRIE de Ion Creangă	27
CAPRA CU TREI IEZI de Ion Creangă	31
GURA SATULUI de Ioan Slavici	35
IARNA PE ULIȚĂ de George Coșbuc	39
LA OGLINDĂ de George Coșbuc	45
VIAȚA LA ȚARĂ de Duiiu Zamfirescu	51

ROMÂNIA PITOREASCĂ de Alexandru Vlahuță	55
BALTAGUL de Mihail Sadoveanu	59
JUDEȚ AL SĂRMANILOR de Mihail Sadoveanu	63
BĂTRÂNI de Octavian Goga	67
ION de Liviu Rebreanu	71
CIULEANDRA de Liviu Rebreanu	75
CUVINTE CĂTRE ȚĂRAN de Aron Cotruș	79
VĂLTOAREA de Ion Agârbiceanu	83
ARHANGHELII de Ion Agârbiceanu	87
PASTELURI de Ștefan O. Iosif	91
SATE ȘI MĂNĂSTIRI DIN ROMÂNIA de Nicolae Iorga	97
SUFLETUL SATULUI de Lucian Blaga	101
ELOGIU SATULUI ROMÂNESC de Lucian Blaga	105
CÂNTECUL FOCULUI de Lucian Blaga	109
ȚARA MEA de Maria, Regina României	115
VARA LA ȚARĂ de George Topîrceanu	119

BABA IARNA INTRĂ-N SAT de Otilia Cazimir	125
SFÂRLEAZĂ CU FOFEAZĂ de Victor Ion Popa	131
SOARELE RĂSARE NOAPTEA de Mircea Streinul	135
PRIMĂVARA ÎN ȚARA FAGILOR de Iulian Vesper	139
ÎN PODGORIA DE ODINIOARĂ de Cezar Petrescu	143
APOSTOL de Cezar Petrescu	147
GHEORGIȚĂ AL ANGHLINEI de Ioan Al. Brătescu-Voinești	151
UN SAT BASARABEAN, CORNOVA de Anton Golopenția	155
CĂMARA DE FRUCTE de Ion Pillat	159
FATA CU MIROS DE BUSUIOC de Ion Moraru	163
CORDUN de Eusebiu Camilar	167
SATUL UITAT de Eusebiu Camilar	171
IUBIRE MAGICĂ de Vasile Voiculescu	175
OAMENI DE LUT de Demostene Botez	179
RIDICĂ-TE GHEORGHE, RIDICĂ-TE IOANE! de Radu Gyr	183
DESCULȚ de Zaharia Stancu	187

ÎNTÂLNIREA DIN PĂMÂNTURI de Marin Preda	191
MOROMEȚII de Marin Preda	195
DUIOS ANASTASIA TRECEA de Dumitru Radu Popescu	199
O BERE PENTRU CALUL MEU de Dumitru Radu Popescu	203
ȚĂRI DE PIATRĂ, DE FOC ȘI DE PĂMÂNT de Geo Bogza	207
FEȚELE TĂCERII de Augustin Buzura	211
MISTREȚII ERAU BLÂNZI de Ștefan Bănuțescu	215
DINCOLO DE NISIPURI de Fănuș Neagu	219
AM PLECAT DIN SAT de Ion Vlasiu	223
DIN CALIDOR de Paul Goma	227
MOARTEA LUI IPU de Titus Popovici	231
SAT de Ana Blandiana	235
SATUL MEU de Grigore Vieru	239
MEGALITICE de Ion Gheorghe	245
DRUMUL de Nicolae Velea	249
AM VRUT SĂ FIU PĂDURE de Coman Șova	253

CARAVANA CINEMATOGRAFICĂ de Ioan Groșan	259
PORTRET ÎNTR-O OGLINDĂ SPARTĂ de Octavian Paler	263
CUM SĂ VĂ SPUN de Ioan Alexandru	267
ÎNTOARCEREA ȚĂRANULUI de Adrian Păunescu	271
CHEMAREA ȚĂRANILOR de Adrian Păunescu	277
MIRELE de Vasile Andru	283
IOANE-FRATE de Arcadie Suceveanu	287
JURNALUL DE LA TESCANI de Andrei Pleșu	291
NIȘTE ȚĂRANI de Dinu Săraru	295
NOAPTEA NU SE ÎMPUȘCĂ de Ion Anghel Mănăstire	299
ARGINT GALBEN de Mircea Bârsilă	303
EGLOGĂ de Ioana Ieronim	307
UN VIITOR LUMINOS de Teodor Flonta	311
INELE DE HÂRTIE de Teodor Flonta	315
DOAMNE, DACĂ-MI EȘTI PRIETEN de Spiridon Popescu	319
REÎNȚĂLNIREA CU ZMEUL de Ovidiu Dunăreanu	325

KINDERLAND

de Liliana Corobca 329

CARTEA CUVINTELOR CHIVOT

de Andreea Nanu 333

ACOLO NINGE CU POVEȘTI

de Petre Crăciun 337

CÂNTECE PENTRU GLAS ȘI TOACĂ

de Dorel Vișan 341

ÎN SATUL LUI LAE CHIORUL

de Mircea Dinescu 347

CINCIZECI DE ANI

de Stelian Țurlea 351

SATUL ROMÂNESC – IZVOR DE SPIRITUALITATE ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

de Preafericitul Părinte Daniel,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române 355

românesc. (Ele sunt dispuse în ordine cronologică, după anul scrierii sau al apariției textelor comentate, și nu după data difuzării emisiunilor.)

Nu vreau să mă laud, dar trebuie să spun că, pe parcursul realizării numeroaselor ediții din *Pagini despre satul românesc*, am primit din partea telespectatorilor din România, dar și a unor români din alte țări, sute de mesaje de felicitare și susținere. Public cartea cu gândul la cei care mi-au trimis aceste mesaje.

Alex. Ștefănescu

MIORIȚA

Balada populară *Miorița* i-a fermecat pe aproape toți cei care au citit-o sau ascultat-o în cei peste o sută cincizeci de ani de când a fost pusă în circulație. Varianta cea mai cunoscută i se datorează lui Alecu Russo, care a descoperit-o (la Soveja, în Vrancea), și lui Vasile Alecsandri, care i-a dat forma definitivă. Această variantă, rezultată din prelucrarea unui text folcloric de către un poet cult, a redevenit folclor, fiind recunoscută și adoptată de creatorii și interpreții de poezie populară.

Un folclorist și etnolog astăzi aproape uitat, Adrian Fochi, a identificat, acum peste o jumătate de secol, aproape o mie de variante ale baladei *Miorița*, pe întreg teritoriul țării, unele precedând-o pe cea arhicunoscută, altele derivând din ea.

Textul în cauză este deci mai mult decât o baladă, este un mit al românilor, un act de identitate al culturii naționale. Drept urmare, a generat o mare agitație intelectuală, a fost proslăvit și denigrat, a devenit obiect de dispută pentru ideologii de toate orientările. Trist spectacol, acela al ideologizării unei poezii frumoase.

Pentru că *Miorița* aceasta este, înainte de orice altceva: o poezie frumoasă. Trebuie să ne regăsim seninătatea necesară pentru a o reciti și a ne lăsa emoționați de ea.

Primele versuri, simple, alunecătoare, sună ca un început de cântec:

„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei
Unu-i moldovean
Unu-i ungurean
Și unu-i vrâncean.”

Remarcăm inspirata descriere sintetică a peisajului: „o gură de rai”. Ca și rapida aducere în prim-plan a celor trei ciobani, proveniți din trei provincii istorice ale României. Ciobanii aparțin ca personaje – au observat sociologii – satului românesc. Numai că ei sunt țărani plecați într-o aventură, în munți, iar când se întorc în sat au ce povesti. În expedițiile lor anuale se poate întâmpla să fie atacați de lupi, să aibă de înfruntat o furtună năprasnică, să cadă într-o prăpastie. De data aceasta, se întâmplă cu totul altceva:

„Iar cel ungurean,
Și cu cel vrâncean,
Mări se vorbiră,
Și se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan
Că-i mai ortoman
Ș-are oi mai multe,
Mândre și cornute,

Și cai învățați
Și câni mai bărbați...”

Complotul îi este dezvăluit ciobanului moldovean de una din oile lui, considerată năzdrăvană. Această comunicare supranaturală, departe de a fi fantezistă, cum i se poate părea unui orășean, pleacă de la o solidaritate afectivă reală care apare în timp între un cioban și câinii și oile lui.

Ciobanul nu vorbește despre atentatul pus la cale împotriva sa. În schimb, îi încredințează ființei care îi este devotată un fel de testament vorbit. De aici nu reiese, cum crede multă lume, în mod greșit, că acceptă pasiv moartea, ci doar că se pregătește pentru *eventualitatea că va fi omorât*. De altfel, verbul referitor la moarte este la modul condițional: „de-a fi să mor”. Ceea ce înseamnă „*dacă o fi să mor*”.

„– Oiță bârsană,
De ești năzdrăvană
Și de-a fi să mor
În câmp de mohor,
Să spui lui vrâncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aici pe-aproape
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stâniei,
Să mi-aud câinii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui

Fluieraș de fag,
Mult zice cu drag!
Fluieraș de os,
Mult zice duios!
Fluieraș de soc,
Mult zice cu foc!
Vântul când a bate
Prin ele-a răzbate,
Ș-oile s-or strânge
Pe mine m-or plânge
Cu lacrimi de sânge!”

În mod impresionant, ciobanul aflat în pericol de moarte are grijă să-i ocrotească el pe alții. Vrea ca oile să nu afle, în caz că va păți ceva, ce anume va fi pățit:

„Iar tu de omor
Să nu le spui lor...
Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa;
Brazi și pălținași
I-am avut nuntași;
Preoți, munții mari,
Păsări lăutari,

Păsărele mii,
Și stele făclii!”

Această reprezentare a morții ca nuntă este antologică, prin măreție și tragism, prin generozitatea princiară a unui om simplu, prin capacitatea acestuia de a se salva prin frumusețe.

Balada culminează cu evocarea mamei, evocare simplă și răvășitoare, de un dramatism care nu alunecă niciodată în melodramă:

„Dacă-i întâlni
Măicuță bătrână
Cu brăul de lână,
Din ochi lăcrimând,
Pe culmi alergând,
Pe toți întrebând
Și la toți zicând:
Cine-au cunoscut,
Cine mi-au văzut
Mândru ciobănel
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustecioara lui,
Spicul grâului;
Perișorul lui,
Pana corbului;
Ochișorii lui,
Mura câmpului!...
Tu mioara mea,

Să te-nduri de ea
 Și-i spune curat
 Că m-am însurat
 C-o fată de crai,
 Pe-o gură de rai.
 Iar la cea măicuță
 Să nu spui, drăguță,
 Că la nunta mea
 A căzut o stea,
 C-am avut nuntași
 Brazi și păltinași,
 Preoți munții mari,
 Păsări lăutari,
 Păsărele mii,
 Și stele făclii!...”

Mama nu trebuie să știe că la nunta fiului ei a căzut o stea. De ce? Pentru că, fiind țărăncă, ar înțelege imediat ce s-a întâmplat cu adevărat. În cultura populară este înscrisă credința că, la moartea fiecărui om, cade din cer o stea. Și anume, *steaua lui*. Ce credință frumoasă! Fiecare om contează în universul fără margini, există în evidențele lui Dumnezeu, are o stea care îi însoțește viața.

SERILE DE TOAMNĂ LA ȚARĂ de Alecu Cantacuzino

Alecu Cantacuzino a trăit în secolul nouăsprezece (între 1811–1884) și a scris puțin, capricios, dintr-un răsfăț de om bogat și cultivat. Descendent al unei familii ilustre, prieten cu Alecsandri, rafinat cunoscător al literaturii române și străine și al diplomației epocii, și-a investit cultura și eleganța stilului în corespondență și în conversații. Singurul roman pe care ni l-a lăsat, *Serile de toamnă la țară*, scris în 1855, a apărut abia în 1973, la Cluj.

Apariția lui a fost o surpriză. Romanul nu are nimic din stângăciile unui autor de la începuturile prozei românești. Prin arta sa narativă, Alecu Cantacuzino îl anunță pe Mihail Sadoveanu, cel din *Hanu Ancuței*.

Scriitorul pretinde că nu inventează, că doar reproduce istorisirea unui bătrân șătrar, Ion Criță, care, la un pahar de vin, îi povestește ce s-a întâmplat cu tatăl său, răzeșul Petre Criță, în anii de la sfârșitul veacului al optsprezecelea. Un titlu posibil al romanului ar fi *Aventurile unui răzeș*.

Acest răzeș de pe malul stâng al Prutului, din localitatea Storojești, trăise în îndestulare, având pământuri în mai multe localități. Fusese fericit cu nevasta lui, Ioana, cu care se însurase din dragoste, așa cum avea să facă și fiul, naratorul, cu Safta, din satul Corod, cu care se va înțelege bine până la moartea ei.

Povestea începe cu tinerețea lui Petre Criță. Când era un flăcău de douăzeci de ani, frumos și bine clădit, Petre l-a însoțit pe tatăl lui la Iași pentru a se înfățișa la judecata lui vodă Alexandru Ipsilanti, în legătură cu proprietățile sale încălcate de stăpânire. L-au luat cu ei și pe postelnicul Grigore Belé din Țara de Jos, care le-a promis că va interveni pentru a li se face dreptate, dar care, până la urmă, s-a dovedit a fi un om fără scrupule, lipsit de orice intenție reală de a-i ajuta.

În drum spre Iași, s-au oprit la Corod unde tatăl lui Petre Criță deținea niște terenuri. Aici a cunoscut-o tânărul pe Ioana, femeia vieții lui. I-a fost dragă din prima clipă când a văzut-o și s-a și logodit cu ea. După opt zile, tatăl și fiul au plecat la Iași, urmând ca nunta să aibă loc când se vor fi întors la Storojești. La Iași nu au reușit să ajungă în fața lui Vodă, dar i-au dat jalba logofătului, care după ce a citit actele a promis că va trimite un slujbaș la fața locului, pentru a li se face dreptate.

Înainte de a se întoarce acasă, au mers prin târg în căutare de cadouri pentru nuntă, inclusiv la un blănar ca să cumpere o cațaveică pentru mireasă. Negustorul, după ce ei au plecat din prăvălie cu haina, i-a acuzat că i-au furat niște bucăți de blană, totul fiind o înscenare, și s-au pomenit închiși, urmând să fie judecați de către boierul cămăraș. Întâmplarea a făcut ca tocmai pe acest boier, cu două zile înainte, Petre Criță să-l fi salvat de la moarte, ajutându-l să stăpânească un cal nărăvaș pe care călărea în întâmpinarea lui Vodă, astfel încât au fost aduși în fața judecății, ascultați cu mare atenție și achitați după câteva zile, stabilindu-li-se nevinovăția.

Cât au stat la închisoare, tatăl i-a povestit fiului că atunci când avea doar vârsta lui și era îndrăgostit de mama lui, a trecut prin satul lor, Storojești, un grup de ieniceri ce erau schimbați

din garda unei cetăți de pe malul Nistrului și se înapoiau la Țari-grad. Oamenii știau că, pe unde trec, turcii fac prăpăd, jefuind, ucigând și răpind femei și fete, așa că fiecare și-a ascuns avutul și au fugit cu toții în păduri și în lunca Brateșului. Tatăl lui Petre, împreună cu vărul său Grigore – care, fiind cu câțiva ani mai mare, îi ținuse loc de tată atunci când rămăsese orfan – și cu doi frați, Zăgănești, au găsit în cârciumă patru ieniceri care îl legau pe negustorul Orheianu și-l chinuiau pentru a-l deposeda de avere. Cei patru justițieri, tineri vânjoși și vânători renumiți, au reușit să-i ucidă pe ieniceri, însă în luptă a căzut vărul Grigore. Ca să nu atragă răzbunarea turcilor, Petre a luat cadavrul vărului său din cârciumă, iar trupurile turcilor morți le-a dispus în așa fel încât să se creadă că au murit în urma unei încăierări între ei, cum de altfel se întâmpla destul de des. Apoi a plecat din sat și a răspândit zvonul că el însuși a murit în urma unui accident de vânătoare.

Cu evocarea acestor întâmplări se încheie istorisirea lui Ion Criță. Se încheie pentru moment, ca episod al unui serial, întrucât bătrânul șătrar (șătrar desemna un mic rang boieresc în epocă) se declară de acord să-i povestească lui Alecu Cantacuzino alte și alte peripeții din viața lui și a strămoșilor lui.

Romanul, scris cu o mână sigură, sobru și pitoresc în același timp, este unic în literatura română prin prezentarea unui țăran ca erou al unor aventuri imprevizibile. Se remarcă bunul-gust al autorului, care sesizează farmecul unei istorisiri naive.